

Ingeborg MATEČIĆ*

**PRIKAZ KNJIGE: SPLITSKA RADUNICA KAO TURISTIČKA DESTINACIJA:
STUDIJA DRUŠTVENIH INTERAKCIJA**

**BOOK REVIEW: SPLIT'S RADUNICA AS A TOURISM DESTINATION:
A STUDY OF SOCIAL INTERACTIONS**

Tolić, H. (2019) *Splitska Radunica kao turistička destinacija: studija društvenih interakcija*. Zagreb: Hrvatsko etnološko društvo. ISBN 978-953-58391-6-3

Tolić, H. (2019). *Split's Radunica as a tourism destination: a study of social interactions*. Zagreb: Hrvatsko etnološko društvo. ISBN 978-953-58391-6-3

Knjiga *Splitska Radunica kao turistička destinacija: studija društvenih interakcija*, etnološko-antropološka je studija temeljena na istraživanju društvenih interakcija uvjetovanih pojavom i razvojem turističke aktivnosti u starogradskoj splitskoj ulici Radunici. Prostor Radunice interpretiran je kao mjesto društvene proizvodnje i društvenog oblikovanja prostora te mikro turističke destinacije i predstavlja kulturnoantropološku analizu autoričinog doma kao terena. U ovoj studiji analizirani su društveni i poslovni odnosi kao i interakcije različitih sudionika tih odnosa prilikom razvoja ugostiteljske djelatnosti (pružanje ugostiteljskih usluga u domaćinstvu odnosno pružanje smještaja turistima u sobama, apartmanima ili kućama za odmor). Ovo etnografsko istraživanje na domaćem terenu s elementima autobiografije provodilo se od 2014. do 2019. godine, iako autorica analizom zahvaća i same početke bavljenja turizmom u ulici koji sežu u razdoblje i do desetak godina ranije. Kontekst

The book *Splitska Radunica kao turistička destinacija: studija društvenih interakcija*, is an ethnological and anthropological study based on an investigation of social interactions conditioned by the appearance and development of tourism-related businesses in Radunica, a street in Split's Old Town. The space of Radunica is interpreted as a place of social production and the social formation of space, as well as a micro-tourism destination, providing the fieldwork location for this cultural-anthropological analysis of the author's home. In this study, social and business relationships are analyzed, as well as the interactions of different participants in those relationships during the development of hospitality businesses (offering hospitality services in the household, such as accommodation for tourists in rooms, apartments, or vacation houses). This ethnographic study with autobiographical elements carried out in a domestic fieldwork location was conducted between 2014 and

* Assistant Professor Ingeborg Matečić, Ph.D., University of Zagreb, Faculty of Economics & Business, Croatia, e-mail: imatecic@efzg.hr

razvoja pružanja smještaja turistima široko je tumačen i obuhvaća analizu preduvjeta bavljenja lokalne zajednice tom ugostiteljskom djelatnošću u ekonomskom i egzistencijalnom smislu s jedne strane te propitivanja identiteta, mediteranstva, promjene društvenih odnosa i preoblikovanja prostora s druge. Studija prilikom propitivanja identiteta utvrđuje i binarne opozicije na kojima se gradi odnos domaćina i turista te proučava opozicije koje se stvaraju među lokalnim stanovnicima uslijed razvoja ugostiteljske djelatnosti.

Knjiga je strukturno podijeljena u šest poglavlja. Prvo poglavlje smješta istraživanje unutar konteksta splitske starogradske ulice i istraživačke pozicije same autorice, opisuje autoričina zapažanja na terenu kao promijene koje su se počele događati nekontroliranim razvojem ugostiteljske djelatnosti pružanja smještaja u uvjetima prvenstveno neformalne pa zatim i formalne ekonomije, te propituje mogućnosti kreiranja modela razvoja turizma za lokalnu zajednicu na održiviji način. Ovdje su postavljena istraživačka pitanja te ciljevi istraživanja.

U drugom poglavlju *Metodologija, grada i istraživačka pozicija* autorica objašnjava korištene metode istraživanja poput fenomenološkog i autoetnografskog pristupa, pristupa etnografije pojedinačnog te metode promatranja, komparacije i otvorenog intervjua. Nadalje, objašnjava istraživačke pozicije u kojima se istovremeno nalazi i kao insajder i outsajder te sudionik tog turističkog tržišta, ali i istraživač, utvrđujući time proces „autokulturne defamilijarizacije“ (Gulin Zrnić, 2006).

Treće poglavlje *Mediteranstvo i povijesni okvir Radunice* postavlja ulicu u povijesno-urbanistički kontekst grada Splita i opisuje njen geografski položaj unutar splitskog naselja Lučac. Pritom se ističu opisi naslijeđene arhitekture i ambijenta kao dobri preduvjeti za podržavanje identiteta mediteranstva i uspostavljanja turističke atrakcijske osnove. Autorica također analizira pučku feštu *Dani Radunice* kao izmišljenu tradiciju (Hobsbawm, 2011) i iskorak prema pronala-

2019, although the author's analysis also includes the very beginnings of tourism-related activity in the street, as much as ten years earlier. The context of the development of providing accommodation to tourists is broadly interpreted and includes an analysis of the preconditions for the engagement of the local community in the hospitality industry in economic and existential terms, on the one hand, and the questioning of identity, Mediterraneanism, changes in social relations and the transformation of space, on the other. When questioning identity, the study also identifies binary oppositions on which the relationship between hosts and tourists is built, and examines the oppositions that are created among local residents as a result of the development of the hospitality industry.

Structurally, the book is divided into six chapters. The first chapter places the study within the context of a street in the Old Town of Split called Radunica and the research position of the author herself. It describes the author's observations in the field as changes began to occur with the uncontrolled development of the hospitality activity of providing accommodation, at first under informal economic conditions and then under formal conditions. It also examines the possibilities of creating a model of tourism development for the local community in a more sustainable way. This chapter also features the statement of the author's research questions and goals.

In the second chapter, entitled *Methodology, materials, and research position*, the author explains the research methods used, such as the phenomenological and autoethnographic approach and the approach of ethnography of the individual, as well as the methods of observation, comparison, and the open interview. Furthermore, she explains the research positions in which she simultaneously found herself as an insider and an outsider, as well as a participant in that tourism market but also as a researcher – thus defining the process of “autocultural defamilization” (Gulin Zrnić, 2006).

ženju vlastita identiteta ulice u poslijeratnom razdoblju gdje su se koristili simboli mediteranske prošlosti radi jačanja osjećaja zajedništva i pripadnosti te pozitivne emocionalne veze s domom. Istovremeno s pojavom ugostiteljske djelatnosti pružanja smještaja turistima dolazi do konstruiranja i korištenja identiteta mediteranstva u svrhu privlačenja turista te započinje proces apartmanizacije i estetizacije mjesta. Autorica problematizira Radunicu i dva slučaja konstruiranja identiteta gdje oba proizlaze iz lokalne zajednice. U prvom slučaju konstrukt identiteta služi cijeloj zajednici u smislu međusobne suradnje i povezivanja, osjećaja pripadnosti te uređivanja prostora za osjećaj doma. No, u drugom slučaju on služi pojedincima u kontekstu turističkog tržišta i ekonomske dobiti te pritom ostavlja negativne posljedice na zajednicu u vidu stvaranja osjećaja otuđenosti, sukoba, nemira, iseljavanja iz ulice i zasićenja prostora turističkim sadržajima. Ovo poglavlje opisuje identitet Radunice kao turističkog naselja gdje, paradoksalno, mediteranizacija mjesta istiskuje mediteranski način života iz njega mijenjajući životne navike i interese stanovništva uslijed razvoja turizma.

Četvrto poglavlje *Multiradunica: Radunica kao turistička lokacija* utvrđuje ulogu lokalnih stanovnika, (starosjedilaca i onih koji su odlučili kupiti nekretninu u svrhu iznajmljivanja apartmana te žive u ulici samo u određenom razdoblju u godini) u razvoju ugostiteljske djelatnosti (pružanja usluge smještaja), proučava interakciju turista i domaćina te međusobne interakcije domaćina uvjetovanih prisustvom turista što širi razumijevanje vrijednosti, ponašanja i uvjerenja te sustava kolektivnih navika. Autorica opisuje transformaciju prostora uslijed razvoja turizma koji dovodi do komodifikacije mjesta odnosno doma, tj. svojevrstne turistifikacije doma uzrokovane stvaranjem svijesti kod lokalnog stanovništva o ulici kao turističkom resursu kojemu je moguće odrediti tržišnu vrijednost. Navedeni procesi mijenjali su kulturu lokalne zajednice i rezultirali otuđenjem, depopulacijom, novim društvenim

The third chapter on Mediterraneanism and the historical framework of Radunica places the street in the historical-urban context of the city of Split and describes its geographical position within the Lučac neighborhood in Split. At the same time, the descriptions of the inherited architecture and ambience are emphasized as good preconditions for supporting the identity of Mediterraneanism and establishing a tourist attraction base. The author also analyzes the traditional festival *Dani Radunica* as an invented tradition (Hobsbawm, 2011) and a step towards the street establishing its own identity in the post-war period, where the symbols of the Mediterranean past are used to strengthen feelings of community and belonging and a positive emotional connection with the home. At the same time as the emergence of hospitality businesses providing accommodation to tourists, the identity of Mediterraneanism was constructed and used to attract tourists; thus began the process of apartmentization and aesthetization of the neighborhood. The author problematizes Radunica and two cases of identity construction, both of which originate within the local community. In the first case, the identity construct serves the entire community in that its mutual cooperation and connection, a sense of belonging and the arrangement of space for a sense of home. But in the second case, it serves individuals in the context of the tourist market and economic profit, leaving negative effects on the community, including the creation of a sense of alienation, conflict, unrest, people moving out of the neighborhood, and saturation of the area with tourist attractions. This chapter describes the identity of Radunica as a tourism-reliant community where, paradoxically, the Mediterraneanization of the place squeezes the traditional Mediterranean way of life out of it, changing the general habits and interests of the population as a result of the tourism development.

Under the title *Multi-Radunica: Radunica as a tourist location*, the fourth chapter identifies the role of the local population (including both natives and new property owners who mainly rent out and only live in Radunica during certain periods of the year)

odnosima i interakcijama, novim oblicima društvene proizvodnje i društvenog oblikovanja mjesta. Ističe se i ekonomska pozadina turističkog razvoja Radunice kao značajnog faktora u razumijevanju društvenih odnosa i interakcija lokalnoga stanovništva.

Peto poglavlje *Društvene interakcije i odnosi u Radunici* središnji je dio istraživanja i predstavlja svojevrsni pogled *iznutra* uslijed razvoja turizma koji uzrokuje proces novog društvenog oblikovanja ulice u kojem Radunica postaje „hibrid doma i turističkog naselja“ (Tolić, 2019:81). Autorica analizira uloge različitih sudionika cijeloga procesa, međusobnu suradnju lokalnih stanovnika, posljedice tih odnosa, ali i odnos domaćina prema turistima i predodžbe o turistima u lokalnoj zajednici. Teren istraživanja postaje i splitski autobusni kolodvor gdje se promatraju društveni odnosi i naracije kao izdvojeno mjesto istraživanja. Glavna karakteristika novih društvenih odnosa podjela je među lokalnim stanovnicima na sakupljače turista i iznajmljivače apartmana koji su nekada bili samo susjedi, a čiji se odnos danas temelji na mogućnosti ostvarenja zarade. Autorica analizira i djelatnost tzv. sakupljača temeljem kazivanja iznajmljivača, što predstavlja pristranu stereotipizaciju i stvaranje konstrukta Drugog, ali i vlastitih zapažanja. Sukobi i rivalstvo nisu bili jedina značajka djelovanja sakupljača na autobusnome kolodvoru, već i međusobna suradnja na obostranu korist. Analizu iznajmljivača u Radunici autorica izvodi pomoću povijesnih, ideoloških, gospodarskih i ekonomskih uvjeta, ali i pomoću raspodjele zadataka i uloga unutar obitelji koje se, pak, temelje na rodnim ili na generacijskim odnosima u obitelji. Suradnja između sakupljača i iznajmljivača analizirana je u četiri faze, a odnosi među stanovnicima opisani su pomoću mnogo opozicija (iznajmljivač – sakupljači; domaći iznajmljivači – ulagači; mali - veliki iznajmljivači; iznajmljivači koji rade iz egzistencijalnih potreba - zbog profita; prijavljene – neprijavljene; sele – ostaju; susjed - poslovni partner itd.).

in the development of the hospitality industry (providing the service of accommodation). This chapter studies the interaction of tourists and hosts as well as the mutual interactions among the hosts as conditioned by the presence of tourists, which broadens the understanding of values, behaviors and beliefs, as well as the systems of collective habits. Here the author describes the transformation of space due to the development of tourism leading to the commodification of a place or a home, that is, the touristification of the home caused by the creation of awareness among the local population that the street is a tourist resource to which market value can be attributed. These processes changed the culture of the local community and resulted in alienation, depopulation, new social relations and interactions, and new forms of social production and social formation of the place. The economic background of Radunica's tourism development also stands out as a significant factor in understanding the social relationships and interactions of the local population.

The fifth chapter with the title *Social interactions and relations in Radunica* is the central part of the study and represents a unique view *from within* due to the development of tourism, which has caused the process of the street's new social formation in which Radunica has become a “hybrid of a home and a tourist settlement” (Tolić, 2019: 81). The author analyzes the roles of different participants in the whole process, the mutual cooperation of the local inhabitants, and the consequences of those relationships, but also the host's attitude towards tourists and the perceptions of tourists in the local community. The fieldwork area also includes the Split bus terminal, where social relations and narratives are observed as a separate site of research. The main characteristic of the new social relations is the division of the local residents into gatherers of tourists and apartment lessors, who were merely neighbors in the past, but whose current relationships are based on earning opportunities. The author also analyzes the activity of the so-called

U posljednjem poglavlju autorica iznosi zaključke i predlaže konkretne mjere ublažavanja negativnih učinaka razvoja ugostiteljske djelatnosti na identitet i kulturu lokalne zajednice kao, primjerice, ograničavanje broja apartmana unutar naselja, ulice; davanje prednosti iznajmljivanja apartmana samo lokalnim stanovnicima čime bi se spriječila rasprodaja nekretnina isključivo u svrhu iznajmljivanja; davanje potpora malim lokalnim iznajmljivačima koja bi im osigurala konkurentnost na tržištu; davanje potpora obiteljima u razvijenim turističkim gradovima za kupnju nekretnina zbog rasta cijene nekretnina i naposljetku edukacija lokalnog stanovništva.

Važnost ovog istraživanja je iznimna ne samo zbog relevantnosti njenog predmeta istraživanja već i zbog višeslojnosti pojava koje se istražuju. Autorica Radunicu ne predstavlja isključivo kao teorijski koncept prostora i mjesta, već se slojevitost istraživanja očituje u poimanju lokalnosti unutar kategorije doma prikazujući što se događa kada dom postane turistički resurs. Ova kvalitativna analiza sociokulturnih promjena unutar lokalne zajednice, uvjetovanih stihijskim razvojem ugostiteljske djelatnosti pružanja smještaja turistima, prva je studija ovakvoga sadržaja u Republici Hrvatskoj i kao takva predstavlja izuzetan znanstveni doprinos izučavanju utjecaja razvoja turizma na lokalnu zajednicu. Rezultati ovakve kvalitativne analize izuzetno su važni za upravljanje razvojem turizma za dobrobit lokalne zajednice. Kvalitetno upravljanje turizmom zahtijevalo bi provođenje ovakvih studija u svim turističkim destinacijama u Republici Hrvatskoj.

Vrijednost ovog kvalitativnog istraživanja leži u višeslojnosti izučavanja i promatranja društvenih pojava uslijed razvoja turizma unutar lokalne zajednice, no vizura poimanja turizma kao prijateljnije izvana nije u potpunosti osnovana. Naime, u ovome je slučaju lokalna zajednica svojevóljno i stihijski upotrijebila ugostiteljsku djelatnost kao alat privređiva-

collectors based on the lessors' descriptions, which were characterized by biased stereotyping and created a construct of the Other as well as her own observations. Conflicts and rivalry were not the only feature of the activity of the collectors at the bus terminal, but also cooperation for the mutual benefit. The analysis of the lessors in Radunica is conducted by means of historical, ideological, economic, and economic conditions as well as by the allocation of tasks and roles within the family, which are based on gender or generational relationships in the family. The collaboration between the collectors and the lessors was analyzed in four stages, and relationships among residents were described by multiple oppositions (lessors – collectors; local lessors – investors; small – large lessors; lessors working for existential needs – for profit; reported – unreported; moving away – remaining; neighbor – business partner, etc.).

In the last chapter, the author presents her conclusions and proposes concrete measures to mitigate the negative effects of the development of the hospitality industry on the identity and culture of the local community, such as: limiting the number of apartments within a neighborhood or street; allowing only local residents to lease apartments, which would prevent the sale of real estate solely for the purpose of renting; providing support to small local lessors that would enable them to compete in the market; providing aid to families buying homes in developed tourist cities to offset the rising real estate prices; and finally, educating the local population.

The importance of this study is exceptional not only because of the relevance of the author's subject of research but also because of the many facets of this phenomenon. The author does not present Radunica exclusively as a theoretical concept of space and place; rather, the complexity of this study is reflected in her understanding of the locality within the category of home, showing the reader what happens when a home becomes a tourist resource. This qualitative analysis of socio-cultural change within a local community, conditioned by the

nja. Turizam, dakle, nije bio nametnut već je poslužio zajednici kao gospodarska aktivnost koja donosi zaradu. Nameće se pitanje nositelja odgovornosti za ovakvo ekonomsko ponašanje. Odgovornost bi trebala biti jednako raspoređena kako na državnu upravu tako i na odluke lokalnog stanovništva. Edukacija lokalnog stanovništva stoga predstavlja svrsishodan alat osvještavanja pozitivnih i negativnih učinaka razvoja turizma te u konačnici i upravljanja razvojem turizma na određenom području.

Autorica se prilikom iznošenja rezultata istraživanja služi znanstvenom terminologijom iz područja turizma koristeći termine koji ponekad ne odgovaraju znanstveno i stručno utemeljenim i prihvaćenim pojmovima iz tog područja. Autorica upotrebljava termin turistička djelatnost poistovjećujući turizam s ugostiteljskom djelatnošću odnosno pružanjem ugostiteljskih usluga u domaćinstvu (pružanje smještaja turistima u sobama, apartmanima ili kućama za odmor) dok se termini turistička destinacija, turističko naselje i turistički lokalitet naizmjenično koriste kao sinonimi, iako oni prema svojem značenju to nisu. Nameće se potreba usuglašavanja terminologije iz područja turizma za potrebe budućih etnološko-antropoloških istraživanja.

spontaneous development of hospitality businesses providing accommodation to tourists, is the first study of such content in the Republic of Croatia and as such represents an outstanding scholarly contribution to the study of the impact of tourism development on local communities. The results of such a qualitative analysis are extremely important for managing tourism development for the benefit of the local community. Effective tourism management would require conducting this type of studies in all tourism destinations in the Republic of Croatia.

The value of this qualitative study lies in its multi-layered research and observation of social phenomena resulting from the development of tourism within the local community. However, its view of the perception of tourism as a threat from the outside is not fully founded because, in this case, the local community voluntarily and spontaneously used the hospitality industry as a tool for profit-making. Tourism, therefore, was not imposed but served the community as a profitable economic activity. This raises the question of who holds the responsibility for such economic behavior. The responsibility should be shared equally by the government and the local population. Educating the local population is therefore a useful tool for raising awareness of the positive and negative effects of tourism development and ultimately for managing tourism development in a particular area.

When presenting her research results, the author sometimes uses the terms that do not correspond to the scientifically and professionally based and accepted terms in the field of tourism. For example, she uses the term *turistička djelatnost* 'tourist activity/business' by identifying it with *ugostiteljska djelatnost* 'hospitality business/industry', that is, the provision of hospitality services in the household (providing accommodation to tourists in rooms, apartments, or holiday homes), while the terms *turistička destinacija* 'tourism destination', *turističko naselje* 'tourist settlement', and *turistički lokalitet* 'tourist site/location' are used as synonyms, although they are not the same in their meaning. This underlines the need for harmonization of the terminology in the field of tourism for future ethnological-anthropological research.